

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน สถาบันอุดมศึกษา

Proactive Teaching and Learning to Promote Morality and Ethics in Higher Education Institutions

¹พระวิทยา ขนชัยภูมิ Phra Witthaya Khonchaiyaphum

²สุวัฒน์ รักขันโท Suwatsan Rakkanto

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author, e-mail: Wittamcu1990@hotmail.com

Received November 12, 2024; Revised December 30, 2024; Accepted: January 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษา การเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การวางบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมในระหว่างการเรียนการสอนจากการลงมือปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น การสื่อสารองค์ความรู้ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของครูและผู้เรียนให้ได้รับความรู้ที่สมบูรณ์ การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ และกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีจรรยาบรรณทางวิชาการและและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: การเรียนการสอน; คุณธรรม จริยธรรม; สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

This academic article aims to organize proactive teaching and learning to promote morality and ethics in higher education institutions. Proactive teaching and learning to promote morality Ethics in higher education institutions stimulates the process of analytical thinking, synthesis, and laying down the roles of teachers and students during participation in activities. Participation during teaching and learning from practice There is an exchange of information received from various learning

sources to create new knowledge. Communication of knowledge is considered to create a friendly atmosphere with emphasis on developing the potential of teachers and students to receive complete and complete knowledge. Living life appropriately requires morality, ethics, and code of conduct, honesty, discipline, and responsibility, respect for rights and rules of society. Have citizenship in a democratic system Have academic ethics and apply them in life.

Keywords: Teaching and Learning; Morality and Ethics; Higher Education Institutions

บทนำ

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ ทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง รับผิดชอบตนเองและสังคม รวมทั้งการประยุกต์ใช้จรรยาบรรณในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 อัตลักษณ์ของหลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ หมายถึง สิ่งที่ยึดถือมาจากการศึกษาเล่าเรียน หรือต่อยอดความรู้ในประกอบอาชีพ ดำรงชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล 2) ทักษะ หมายถึง ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดความแคล่วคล่อง ว่องไว และชำนาญ สำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล 3) จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมสะท้อนถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตน 4) ลักษณะบุคคล หมายถึง บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยและค่านิยมสะท้อนคุณลักษณะเฉพาะศาสตร์วิชาชีพและสถาบัน โดยพัฒนาผ่านการเรียนรู้ และการฝึกประสบการณ์จากหลักสูตร (ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2565) และสามารถสร้างประสบการณ์หลากหลายยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนถือว่าการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับการพัฒนาทั้งทักษะการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี ร่วมกับการพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม

นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน คือ การศึกษาทฤษฎีน้อยลงเน้นในเรื่องการฝึกปฏิบัติ โดยผู้สอนต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกทุกอย่างให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์ และผู้เรียนจะต้องได้รับฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่มและการชี้นำตนเอง มีทักษะทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเครื่องมือการสื่อสาร (ฉลองชัย อี วสุทรสกุล และคณะ, 2558) ตามมาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 1 ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน ประกอบด้วย 1) เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความรอบรู้ด้านต่างๆ ในการสร้างสัมมาอาชีพ ความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของตนเอง 2) เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาสังคม ความเป็นผู้ประกอบการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สามารถสร้างโอกาสและเพิ่มมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม 3) ยึดมั่นในความถูกต้องรู้คุณค่าและรักษาความเป็นไทย ร่วมมือรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์การพัฒนาและเสริมสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพและความพร้อมของบัณฑิตจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550) การประพฤติตนตาม

ศีลธรรมอันดีและยึดหลักจริยธรรมความถูกต้องและความดีงาม รวมถึงบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความรัก ความเมตตา ความเข้าใจในคุณค่าความเป็นกุศลเกื้อกูลที่สาคลที่เป็นที่ยอมรับตรงกันทุกชาติ (อินตา ศิริวรรณ, 2548) สิ่งทีพึงประพฤติปฏิบัติมีการประพฤติที่ดงามต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสงบสุขร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักความสามัคคี เกิดความอบอุ่นมั่นคงและปลอดภัยในการดำเนินชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้บัณฑิตมีคุณภาพ มีปัญญาความสามารถในการดำเนินชีวิต การจัดเตรียมวางแผนในการเรียนอย่างเป็นขั้นตอน วางกรอบแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมถึงกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทุกกลุ่มพร้อมทั้งมีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสงบสุขร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักความสามัคคี เกิดความอบอุ่นมั่นคงและปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดเตรียมวางแผนในการเรียนอย่างเป็นขั้นตอน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความการเสริมพลังบวกให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในปัจจุบัน ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกส่งเสริมให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเน้นกระบวนการพัฒนาทักษะผู้เรียนให้เกิดการลงมือทำทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักประยุกต์ใช้ทักษะเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสัมผัสตามปรากฏการณ์ความเป็นจริงและรู้จักบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำเอาวิธีการสอนที่หลากหลายมาออกแบบแผนการสอนรวมถึงกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างเรียนในชั้นเรียน การสร้างเสริมปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สร้างองค์ความรู้จากกระบวนการคิด การมีส่วนร่วม สื่อประกอบการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าแนวคิดต่างๆ เกิดจากความเป็นจริง การได้ปฏิบัติงานและนำเสนอผลงานด้วยตนเองถือว่าเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเรียนรู้ในห้องเรียน การทำงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติจริงเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้เรียนจะถูกปรับเปลี่ยนจากบทบาทผู้รับองค์ความรู้สู่ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างผลงาน ผลผลิตที่ชัดเจนรวมถึงการเสริมสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นผลสำเร็จตามมา จึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นตัวกลางระหว่างกระบวนการคิดกับการกระทำลงมือทำของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ที่มักจะสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมปฏิบัติจริง และการสร้างกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดผลจากทิศ

ทางการเรียนรู้ของตนเองสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมุ่งเน้นพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในด้านความคิดขั้นสูงในการนำมาแก้ไขปัญหาเบื้องต้นผ่านการตัดสินใจและการนำเสนอแนวทางสร้างสรรค์ ดังนี้ (Knowles, 1975, Knowles, 1980, Bracket and Hiemstra, 1991)

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมเชิงรุกช่วยสนับสนุนผู้เรียนให้เกิดความรู้มือกันอย่างมีประสิทธิภาพในการร่วมมือกันปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็ขั้นตอนในการเรียนที่เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมกิจกรรมเนื่องจากขั้นตอนนี้เป็ขั้นที่ครูจะเปรียบเสมือนผู้อำนวยความสะดวกการสร้างกิจกรรมที่หลากหลายมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันตามความสนใจและถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทพลังให้เกิดผลสำเร็จขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งบทบาทของครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ดังนั้นการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีวิธีการสร้างองค์ความรู้เกิดจากกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเสริมแรงให้เกิดทักษะการเรียนรู้ขึ้น เกิดความรับผิดชอบรวมถึงการพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกับการเพิ่มทักษะให้กับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกถือว่าเป็นกระบวนการที่ริเริ่มจากความต้องการเรียนการสอนของตนเอง หลังจากนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มคนหรือกลุ่มคนที่มีความต้องการเดียวกัน นอกจากนั้นจะเป็นการตั้งเป้าหมาย การจัดหาแหล่งความรู้ การเรียบเรียงองค์ความรู้ที่ได้รับเป็นขั้นตอนสำหรับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเรียน เช่น การเลือกใช้เทคนิควิธีการสอน กลยุทธ์ที่หลากหลาย รวมถึงครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้มีบทบาทที่แตกต่างกันไปจากกระบวนการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและจัดกรอบตารางตรงกับความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องนั้นๆ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองซึ่งเกิดจากความรู้ความสามารถและความต้องการของผู้เรียน การรู้จักแนวทางค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองที่เกิดจากการเข้าใจในบทบาทเนื้อหาสาระที่ต้องการรู้และนำไปใช้ ฉะนั้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองจะต้องเริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้เรียน รู้จักแหล่งความรู้ และการสร้างแรงจูงใจภายในตนเพื่อก่อให้เกิดความผิชอบของผู้เรียนเอง ยึดหลักผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ตอบสนองต่อแรงจูงใจภายนอก เช่น การให้รางวัลตนเอง ผู้รับชอบในการเรียนการสอนให้เกิดประสบการณ์แก่ผู้เรียนและถือว่าเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีความกระตือรือร้นเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองผ่านการประเมินจากเกณฑ์ประเมินของผู้สอนและผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ ความรู้สึก และการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในระหว่างเรียน

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นประเมินผลองค์ความรู้ การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่างๆเกิดจากสถานการณ์การเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเกิดจากผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนกระทั่งการสร้างสถานะผู้เรียนนำตนเอง สิ่งที่ช่วยในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน เช่น เจตคติ คุณค่า ความเชื่อและ

ความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถเลือกจุดมุ่งหมาย เลือกกิจกรรม สื่อประกอบ และ แหล่งเรียนรู้ซึ่งเป็นความพยายามในการเรียนรู้หลังจากนั้นเป็นการประเมินองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใน ระหว่างเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

ขั้นตอนที่ 6 การทบทวนองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นคือคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การวางแผนการเรียนรู้ และทบทวนผลการเรียนรู้อยู่เสมอ เช่น วิธีการตรวจสอบเป้าหมายการเรียนการสอนเพื่อเปิดความรู้ความสามารถของตนเองที่ สมบูรณ์และช่วยปรับเปลี่ยนการเรียนของตนเองให้เป็นการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้และอยู่ในสังคม อย่างมีความสุข หรือ วิธีการจัดแนวทางการเรียนการสอนของตนเองให้สอดคล้องเนื้อหาวิชาที่ เรียน เช่น การวางแผนการเรียนรู้ ดำเนินการเรียนการสอน และประสบการณ์ในระหว่างเรียน ซึ่ง คุณลักษณะของบุคคลส่วนใหญ่จะประกอบด้วยคุณค่าทางความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานในการ พิจารณาส่งที่เกิดขึ้นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนถือว่าเป็นการตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียน การทำ กิจกรรมต่างๆและการแสวงองค์ความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ขาดหายไปให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลองค์ความรู้ เป็นการสำรวจของการดำเนินการในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ตั้งใจและรับผิดชอบในการควบคุมตนเอง โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความ ต้องการ การกำหนดเป้าหมายที่จะเรียนรู้ และการเลือกแสวงหาแหล่งเรียนรู้จากข้อมูลต่างๆ รวมถึง การประเมินจากวิธีการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและพร้อมที่จะปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้จากแหล่ง เรียนรู้โดยรอบด้าน (ทศนา แหมมณี, 2557)

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงเป็นโอกาสที่ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการวางแผนการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อให้ครอบคลุมตั้งแต่ความต้องการ เป้าหมาย ทบทวนความรู้ ประเมินผลแหล่งแสวงหา ความรู้รวมถึงประเมินผลตนเองโดยผ่านขั้นตอนที่ผู้สอนสามารถมีส่วนร่วมรับรู้หรือส่วนร่วมตลอดเวลา จึง สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้นเป็นการดำเนินการเรียนรู้อย่างมีอิสระภายใต้กรอบดำเนินการ ของผู้สอน ประกอบด้วย 3 ชั้นได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม 2) ความสามารถในการเรียนรู้ และ 3) พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากแนวคิดสามารถนำมาปรับเป็นระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาเชิงรุกเพื่อส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ การศึกษาความต้องการของผู้เรียน พฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมถึงบทบาทของครูผู้สอน บทบาทผู้เรียนและผลลัพธ์ที่จะ เกิดขึ้นกับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยครูผู้สอนจะ เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรืออำนวยความสะดวกในระหว่างการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้ริเริ่มสร้างองค์ ความรู้ของตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 ชี้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับ โดยการแบ่งหน้าที่กันนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับ จากการลงมือแสวงหาความรู้จากเนื้อหาสาระที่ได้รับเพื่อให้เกิดแรงจูงใจขึ้นในระหว่างเรียนพร้อมเป็น การกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เปิดโอกาสให้รับองค์ความรู้จากเพื่อนๆในระหว่างแชร์ความรู้ของตน

ขั้นตอนที่ 4 ขึ้นประเมินผล ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนการสอน รวมทั้งร่วมกันตัดสินใจสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างการมีส่วนร่วมในการเรียน ความตั้งใจต่อเนื่อง และการทำภาระงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ดังนั้นการเรียนการสอนจากการลงมือปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะและเจตคติในการเรียนการสอนตลอดชีวิตเพื่อทำให้เกิดความสนใจ เกิดบทบาทในการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำการตอบสนองความต้องการในการเรียนการสอนของผู้เรียนเมื่อได้เรียนรู้ด้วยตนเองจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องและการพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

แนวคิดคุณธรรม จริยธรรม

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวทางที่ส่งเสริมจิตสาธารณะการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การมีรับผิดชอบตนเองและสังคม รวมทั้งการประยุกต์ใช้จรรยาบรรณในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และการฝึกประสบการณ์ให้มีความเหมาะสมกับแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนยังเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ สามารถสร้างประสบการณ์ที่หลากหลาย และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนถือว่าเป็นการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศนำไปสู่การพัฒนาทั้งทักษะการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี ร่วมกับการพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม พระพุทธศาสนาจึงเป็นระบบคุณธรรม จริยธรรมที่เป็นพื้นฐานสังคมไทย ถึงแม้ปัจจุบันในระดับพื้นผิวจะมองเห็นว่าผู้คนห่างเหินจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ศีลธรรมยังสืบต่ออยู่อย่างแน่นหนาในรากฐานทางวัฒนธรรมไทย ดังนั้นสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณธรรม จริยธรรม จึงทำให้ประชาชนของประเทศส่วนใหญ่ มีความงามทั้งกายและใจ จึงทำให้สังคมไทยมีความเอื้อเฟื้อต่อกันไม่เห็นแก่ตัวจนเกินไป มีความร่มเย็นเป็นสุขพอประมาณ การที่จะร่วมกันรักษาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้สังคมไทยมีลักษณะดังกล่าว การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อความร่มเย็นร่วมกันสืบไป ซึ่งสามารถสรุปความหมายจากนักวิชาการได้ดังนี้ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2551)

1) กระบวนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเน้นผู้เรียนให้เกิดองค์ความรู้เชิงเนื้อหาความรู้ ประกอบด้วย การสังเกตพฤติกรรมและตระหนักรู้ การวางแผนปฏิบัติตามโครงสร้างเนื้อหาวิชาเพื่อให้ได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงแล้วเกิดผลจริงและเพื่อเข้าใจพัฒนาการของผู้เรียนท่องแท้และมีความสุขกับการเรียนการสอน

2) การตระหนักรู้ศาสตร์ทางการสอนได้ในแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างหลากหลายซึ่งผู้สอนรู้จักแสวงหา การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ศึกษาเรียนรู้ และนำไปทดลองใช้สามารถช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ มีชีวิตชีวา และมีความหลากหลาย ไม่จำเจอยู่กับวิธีการหรือกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพียงไม่กี่วิธีโดยหลักธรรม จริยธรรมที่หลอมรวมความรู้สึกลึกซึ้ง ข้อดีทางศีลธรรม คุณงามความดีภายในจิตใจจนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดี ย่อมได้รับผลของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมได้รับผล

ของการกระทำชั่ว การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ตั้งงาม ความเข้าใจเลือกกระทำตามเหตุตามปัจจัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3) การนำความรู้ในความจริง หรือกฎของธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นมโนธรรม เป็นความคิดดีกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ตั้งงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบชั่วดี มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ตั้งงามรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นผลมาจากความคิดที่ สังคม หรือบุคคลเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

4) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้รู้จักการพัฒนาตนเองให้เรียนรู้หลักการคิดและวิธีการปฏิบัติที่ตั้งงามถูกต้องตามสภาพสังคมที่เกิดขึ้นจะต้องอาศัยการพัฒนาด้านพฤติกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเห็นถูกต้องและรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

จากแนวคิดการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับจะต้องกำหนดแนวทางและศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดีแล้วกำหนดเป้าหมายที่เราจะพัฒนาในส่วนที่ขาดหายไปหรือเป็นการเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปให้กลับมาเหมือนเดิม ดังนี้

1) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ หมายถึง การมีจรรยาบรรณวิชาชีพจะต้องเริ่มจากการมีระเบียบวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจศึกษาและตรงต่อเวลา มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย วาจาอ่อนหวาน มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนๆ ตลอดจนถึงรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ รู้จักปฏิบัติตนต่อจรรยาบรรณ สนับสนุนดำรงตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของการปฏิบัติการสอน

2) ความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และความรับผิดชอบ หมายถึง ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ตรงเวลา มีความพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จด้วยตนเอง ส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มเสมอและทำหน้าที่ของตนเองได้สำเร็จทุกครั้ง การแต่งกายตามกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย มีความรับผิดชอบหน้าที่ของนักศึกษา คือ ไม่นำขนม/อาหาร/เครื่องดื่มมารับประทานในขณะที่อาจารย์กำลังทำหน้าที่สอน ห่มเทศน์ใจในการเรียนอย่างเต็มความสามารถ มีความกระตือรือร้นในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

3) เคารพสิทธิ และกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความเชื่อมั่นในตนเอง และมีภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนนิสิตและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ความสามารถในการสร้างผลงานและมีความคิดริเริ่มในการทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และอดทนต่อหน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม มีจิตสาธารณะต่อชุมชน สังคมและระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

4) จรรยาบรรณทางวิชาการและและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หมายถึง มีความรู้ในหลักทฤษฎีในองค์ความรู้เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบในห้องเรียนและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ทักษะในการนำความรู้ไปปฏิบัติในการศึกษาจนสามารถบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ วิสัยทัศน์ในการจัดเรียนของตนเองได้เป็นอย่างดี ทักษะในการวางแผนในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี บุคลากรองค์ความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ได้เป็นอย่างดี สามารถนำความรู้ไปใช้ในสาขาวิชาชีพและวิชาการสอนอย่างเหมาะสมและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการประยุกต์ใช้ในในระบบการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วย (1) การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม (2) การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อมโดยการสังเกต การกำกับ ตนเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (3) พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากเป็นการเรียนรู้ ดังนี้

1) ผู้สอนจัดสิ่งเร้า ประสบการณ์หรือสถานการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และสนใจในคุณธรรม จริยธรรม

2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตอบสนองต่อคุณธรรม จริยธรรมจนเกิดความ พึงพอใจ

3) ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นหลักหรืออุดมการณ์ในการดำรงชีวิตของตน และการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจำในค่านิยมที่ตนเลือกยึดถือ

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

การเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยมีเนื้อหาสาระที่มุ่งพัฒนาให้นักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนนักศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาเป็นการบูรณาการเรียนรูเชิงรุกที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นสำคัญโดยเน้นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นศูนย์กลางผ่านประสบการณ์ร่วมกันซึ่งลักษณะของกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมอภิปราย/ซักถาม อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ขอบข่ายกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการต้อนรับนักศึกษาที่เข้ามาเรียนในรายวิชาต่างๆ ด้วยการสนทนาปรารภเป็นการเอง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยเริ่มจากการเปิดใจเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน ผ่านประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ด้วยความเพียรพยายาม ความตั้งใจ และใส่ใจการเรียนการสอน จุดประสงค์นักศึกษาเปิดใจกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนนักศึกษามีความพร้อมและสามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนกับผู้อื่นได้ เนื้อหาสาระ การแสวงหาความรู้ด้วยความเพียรพยายาม ความตั้งใจ และใส่ใจการเรียนการสอน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 1 การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนกระตุ้นนักศึกษาให้เกิดแรงจูงใจการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักศึกษา

ขั้นที่ 3 อาจารย์ผู้สอนให้นักศึกษาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและร่วมกันวางยุทธวิธีในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 นักศึกษาส่งตัวแทนออกมานำเสนอแนวคิดของกลุ่มให้นักศึกษากลุ่มอื่นๆ ได้รับรู้ และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันจนเกิดความเข้าใจ

ขั้นที่ 5 นักศึกษาร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการเรื่องที่ยกตัวอย่างก่อนการเรียนการสอน แนวทางในการอยู่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตลอดระยะเวลาการเรียนการสอน

สรุป

การเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาได้จัดกิจกรรมที่ เน้นให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอนในห้องเรียนรวมถึงการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า เช่น การวางบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนระหว่างการเรียนรู้ กิจกรรม การมีส่วนร่วมในระหว่างการเรียนการสอนจากการลงมือปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆมาช่วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น การสื่อสาร องค์ความรู้ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของครูและผู้เรียน ให้ได้รับความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์แบบและสรุปและทบทวนองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการ ร่วมคิดร่วมทำ ทั้งนี้การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ และกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีจรรยาบรรณทางวิชาการและและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย ขั้นที่ 1) ผู้สอนกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจการเรียนรู้ ขั้นที่ 2) ผู้สอนสร้างความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน ขั้นที่ 3) ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันและวางยุทธวิธีในการแก้ปัญหา ขั้นที่ 4) การสร้างองค์ความรู้ และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนเกิดความ เข้าใจ ขั้นที่ 5) การสรุป ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียน ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). *จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *แผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง วัฒนธรรมของสังคมไทยในระยะที่ 10* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ฉลองชัย อธิสุทรสกุล และคณะ. (2558). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษา วิทยาลัยชุมชน โดยกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน. รายงานการวิจัย*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัย บัรพา.
- ทิตินา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. (2565, 14 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 212 ง, หน้า 58 – 66.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *8 คุณธรรมพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา.

- อินถา ศิริวรรณ. (2548). *พื้นฐานการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สุตรไพศาล.
- Brockett, Ralph G. and Roger Hiemstra. (1991). *Self-directed adult learning*. New York: Chapman and Hall.
- Knowles, Malcom. (1980). *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy*. New York: Follett Pub.
- Knowles, Malcom S. (1975). *Self – Directed Learning: A guild for Learner and Teacher*. Chicago: Association Press.

